הִלְכוֹת שַׁבָּת סִימָן שלו

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק לג]

דְּבִזְמַן מוּעָט כָּזֶה לֹא יִצְמַח[21] וכו', אֵינוֹ אֶלָּא שְׁלֹשָׁה יָמִים[22].

21) ואף שמלאכת זורע נשלמה בהנחת הזרעים בקרקע, ואף אם ילקטם לאחר מכן לא יפקיע את האיסור שעשה [כמו שכתבו המנחת חינוך (מוסך השבת זריעה אות א), והגרש"ז אויערבך (שו"ת מנחת שלמה ח"ג סי' קז ס"ק ג ד"ה ומיהו)], ביאר הגר"נ קרליץ (חוט שני ח"א פ"י ס"ק א) שהיינו דוקא כשהתכוין לזריעה וזרע כדרך הזורעים, אבל אם השליך זרעים שלא בכוונת זריעה, כגון לאכילת תרנגולים וכדו', לא עבר על איסור זורע כל עוד לא השרישו הזרעים בקרקע.

מאידך, דעת האגלי טל (זורע ס"ק טו) שהחיוב בזריעה הוא רק בהשרשה, ולדעתו הזורע זרעים ורצה לעקרם אינו עובר על איסור זורע, אף אם זרע כדרך הזורעים, וגרע הדבר ממלאכה שאינה צריכה לגופה [וביאר הגרש"ז אויערבך (שם) בדעתו, משום שאינו אלא כמטמינם בארץ].

22) ואף ששיעור קליטת הזרע בקרקע הוא ב' שבועות [כמבואר ביו"ד סי' רצג בנקודת הכסף ובדגול מרבבה], כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ז סי' צד אות ו) על פי המבואר בשו"ת חתם סופר (יו"ד סי' רפד), שמ"מ אחרי ג' ימים ספק הוא שמא כבר נקלט הזרע. ובשם הנשמת אדם (ח"ב כלל יא אות א) כתב, ששיעור ג' ימים אינו משום קליטת הזרע בקרקע, אלא משום שבמשך זמן כזה יתכן שיצמחו הזרעים מהלחות. והוסיף (ח"ז סי' קפ ס"ק א), שלדעה זו מותר להשליך זרעים שאינם צומחים מהלחות אלא על ידי קליטה בקרקע, כגון גרעין של אפרסק וכדו'.

[משנ"ב ס"ק לה]

מִשּׁוּם עוֹקֵר דָּבָר מִגְּדוּלוֹ[23] וכו', דְּאֵין דֶּרֶךְ זְרִיעָה שָׁם[24].

23) ואלמוגים הגדלים בים, כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ז סי' צו אות ב) שמבואר בירושלמי (שבת פ"ז ה"ב) שהנטל מהם חייב משום קוצר, כיון ששם הוא מקום גידולם, והוא הדין בנטילת ספוג [שהוא מין צמח הגדל בים] ממקום גידולו, וכן בנטילת גומי [נול שנוצר מאילן הגומי] מהאילן.

24) ובזמנינו שהדרך לנטוע צמחים בעציץ שאינו נקוב, כגון פרחי נוי וכדו', צידד הגרש"ז אויערבך (שולחן שלמה ס"ק ז) שהתולשם מעציץ שאינו נקוב חייב חטאת, שהרי כן דרך גידולם [וקל וחומר הוא מפטריות, שמבואר בנמ' (שבת קח, א) שהתולשן חייב חטאת, אף שאינן צומחות על אחן הכלי אלא לפעמים].

[משנ"ב ס"ק לז]

אֶלָּא עַל־יְדֵי הָעֲשָׂבִים[25] וכו', מַה שֶּׁכָּתַבְנוּ שָׁם בְּשֵׁם הָאַחֲרוֹנִים[26].

25) ומבואר כאן, שמותר לטלטל עשבים אלו, וכן כתב לקמן (סי' תצד ס"ק ט) לענין עשבים ששוטחים בשבועות בבית הכנסת וכבתים, שאף אם אינם ראויים למאכל בהמה, מ"מ אם חשב מבעוד יום להשתמש בהם, מותר לטלטלם, ובפרט אם הם עשבים הנותנים ריח.

26) שכתבו, שלא הותר להוציאם אלא כשתחובים בקרקע שדה, אבל אם תחבם בקרקע הבית אסור להוציאם, שמא יבוא להשוות אחר כך את הגומות שנוצרו בקרקע הבית על ידי עקירת העשבים.

[משנ"ב ס"ק לח]

אִם לֹא נִסְתַּם הַנֶּקֶב מִשֶּׁהוֹצִיאָן[27].

27) ומבואר שאם נסתם הנקב יש בכך משום איסור עשיית גומא. ואף בעפר חלוש המונח בכלי, כתב לקמן (סי' תצח ס"ק צא) שנוהג בו איסור עשיית גומא. ולכן אין לתחוב נר בכלי מלא עפר, אם העפר קשה קצת ובתחיבת הנר נעשית גומא, אולם בשעה"צ שם (ס"ק קיא) כתב שהנשמת אדם פקפק בזה אם איסור עשיית גומא נוהג גם בעפר תלוש.

[משנ"ב ס"ק מ]

וְגַם מִתְכַּוֵּן לְזָרְעָם, גָּזְרוּ בְּהוּ רַבָּנָן[28].

28) וקטימת קנה שהיה תלוש ונעצוהו בארץ [בלא כוונה לזורעו], כתב לקמן (סי' תט ס"ק טו) שאין בכך איסור מדאורייתא, ושיש אומרים שאף איסור דרבנן אין בזה.

[משנ"ב ס"ק מא]

לְהַשְׁקוֹת הַזְּרָעִים שֶׁבְּתוֹךְ הָעָצִיץ[29] וכו', יֵשׁ אִסּוּר בְּכָל זֶה[30].

29) והזורע בעציץ שאינו נקוב, כתבו הנשמת אדם (ח"ב כלל יא ס"ק א) והערוך השלחן (ס"ל) שחייב משום זורע, כיון שכל אופן של זריעה כשבכוונתו להצמיח את הזרעים הריהו אב מלאכה. מאידך, בשו"ת שבט הלוי (ח"ז סי' צד אות ג) כתב שדעת רוב האחרונים נוטה שהוא פטור.

30) אבל עפר השטוח על הגג, כתב בשו"ת הרא"ש (כלל שני סי' ד) שדינו כקרקע ואסור לזרוע בו מדאורייתא, משום שכל דבר קבוע המחובר לקרקע ודרך העולם לזרוע בו נחשב כקרקע, ואין האויר שתחת הגג מחשיבו כתלוש מהקרקע.

[משנ"ב ס"ק מב]

לַחְלוּחִית הַקַּרְקַע דֶּרֶךְ שָׁם[31] וכו', בִּכְדֵי שֶׁיֵּצֵא מִמֶּנּוּ שֹׁרֶשׁ קָטָן שֶׁהוּא פָּחוֹת מִכַּזַּיִת[32] וכו', כְּגֶנֶד מַה שֶּׁטָּמוּן מִן הַגֶּזַע בָּעָפָר[33].

31) ועציץ נקוב המונח על גבי רצפה של אבן, כתב החזו"א (שביעית סי' כב ס"ק א) שאין הצמח שבו יונק מהקרקע, וכתב על כך בשו"ת שבט הלוי (ח"ו סי' קסז וח"ז סי' קפד אות א) שכוונתו רק ברצפה אבן ממש, אבל כשאבני הרצפה אינן אבן ממש [בפרט ברצפה העשויה מתערובת של עפר וחצץ], אין היא מפסיקה את היניקה, אפילו אם מונח העציץ בקומות העליונות [כי המרצפות עצמן רובן עפר, וגם בדרך כלל מתחתיהן יש שכבת עפר פשוטה], וכן דעת הגרי"ש אלישיב (שלמי יהודה פ"ג ס"ק סד). [אמנם נראה שרק לחומרא נחשב שיונק העציץ דרך המרצפות, אך אין להקל לגרור עציץ המונח על קרקע ולהניחו על גבי מרצפות (ארחות שבת ח"ב פי"ח סכ"ו)].

מאידך, דעת הגרש"ז אויערבך (שולחן שלמה ס"ק ח) שרק עציץ העומד על גבי הקרקע עצמה נחשב כעציץ נקוב, אך לא כשעומד בעליה. ואין לדמות עציץ שעומד בעליה לעפר השטוח על גבי גג [שלדעת הרא"ש דינו כקרקע עולם, כמובא בהע' הקודמת], שדוקא כששטחו הרבה עפר על הגג ונטעו שם נחשב בזה כקרקע עולם, שהוא דבר קבוע, מה שאין כן בעציץ שמטלטלים אותו ממקום למקום.

32) וכתב החזו"א (שם) לענין דיני שביעית, שאין אנו בקיאים בשיעור זה, ולכן כל שהנקב גדול מהשיעור שבו יכולים המשקים לצאת ברווח, יש להחמיר להחשיב את העציץ כנקוב. ודעת הגרי"ש אלישיב (דרך אמונה פ"א מהל' שמיטה יובל ציה"ל ס"ק קז) שאם גודל הנקב הוא מילימטר, יש להחמיר ולהחשיב את העציץ כנקוב.

ולענין מכן שנות ערלה של שתיל שהיה נטוע בעציץ נקוב, ולאחר מכן שתלוהו בקרקע, צידד בשו"ת מנחת יצחק (ח"ח סי' צב) שאם קוטר הנקב הוא כמעט 2 ס"מ, אפשר להחשיבו כשיעור שורש קטן, ואם אפשר יש להחמיר לכתחילה לעשותו בשיעור הגדול שהוא כ- 4 ס"מ. ובשו"ת שבט הלוי (ח"ח סי' רלב אות ה) כתב בשם המשנה אחרונה (עוקצין פ"ב מ"ז) שמשמע מהמשנה שם שדי בנקב כלשהו, אך מדברי הרמב"ם (פ"ה מהל' תרומות הט"ו) משמע ששיעורו הוא קרוב למזית, ואף שבמציאות שורש קטן אינו מגיע לשיעור זה, מ"מ יש להחמיר ששיעורו 2.5 ס"מ כפי שקבעו גדולי הפוסקים האחרונים.

33) ובטעם הדבר ביאר החזו"א (ערלה סי' א ס"ק טז אות ב), שאדי הקרקע עולים למעלה, וטבע הזרעים לשאוף אותם לתוכם גם כשהנקב מהצד, כיון שהיניקה הולכת גם באלכסון.

ועוד כתב שם, שרק בנקב שהוא כנגד שרשי הזרעים נחשב העציץ כמחובר, אבל לא כשהנקב רק כנגד הנוף, ואף שכשנוף הצמח יוצא מחוץ לעציץ כנגד הקרקע הריהו נחשב כמחובר, מ"מ על ידי נקב מהצד אין יניקת הנוף חזקה כל כך.

המשך במילואים עמוד 65

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones
Tél (France) : 01.80.91.62.91
Tél (Israël) : +972.77.466.03.32
contact@torah-box.com

הִלְכוֹת שַׁבָּת סִימָן שלו

קפא

לְזַהֵר שֶׁלֹּא יִפְּלוּ שָׁם מַיִם (כ״י בשם סה״ת): **ד** [כ]יֵשׁ לְזַהֵר מִלְּהַשְׁלִיךְ זְרָעִים (לא) בִּמְקוֹם יְרִידַת גְּשָׁמִים, (לב) שֶׁסּוֹפָן לְהַצְמִיחַ. לוְאִם יַשְׁלִיךְ לְתַרְנְגוֹלִים. לא יַשְׁלִיךְ אֶלָּא כְּשִׁעוּר שֶׁיֹּאכְלוּ בּוֹ־בַיּוֹם (לג) אוֹ לְיוֹמָיִם. וְאִם הוּא בִּמְקוֹם דְּרִיסַת רַגְלֵי אָדָם מֻתָּר, שֶׁאֵין סִיפּוֹ לִצְמֹחַ: **ה** [מ]עֲשָׂבִים שֶׁעָלוּ עַל אֹזֶן הַכְּלִי (לד) מִלַּחוּת הַכְּלִי חֲשׁוּבִים כִּמְחֻבָּרִים לְקַרְקַע וְהַתּוֹלְשָׁן (לה) חַיָּב: **ו** [נ]עֲשָׂבִים שֶׁתְּחָבָן בְּעָפָר מִבְּעוֹד יוֹם (לו) כְּדֵי שֶׁיִּהְיוּ לַחִים, מֻתָּר (לז) לֶאֱחֹז בְּעֲלִים (לח) וּלְהוֹצִיאָן, (לט) [כ]וְהוּא שֶׁלֹּא הִשְׁרִישׁוּ, וְגַם צָרִיךְ שֶׁאֵינוֹ רוֹצֶה בְּהַשְׁרָשָׁתָן. (מ) אֲבָל אִם נִתְבַּוֵּן לִזְרִיעָה אָסוּר: **ז** (מא) [ע]אָסוּר לִתְלֹשׁ אֲפִלּוּ *מֵעֵצִיץ שֶׁאֵינוֹ (מב) נָקוּב: **ח** [פ]עֵצִיץ (פרוש, חֲצִי כַּד שֶׁזּוֹרְעִים שָׁם עֲשָׂבִים) (ערוך) (מג) *אֲפִלּוּ אֵינוֹ נָקוּב. יֵשׁ לְזַהֵר מִלְּטָלוֹ מֵעַל־גַּבֵּי קַרְקַע וּלְהַנִּיחוֹ (מד) *עַל־גַּבֵּי יְתֵדוֹת (מה) אוֹ אִיפְכָא, בֵּין שֶׁהוּא שֶׁל עֵץ בֵּין שֶׁל חֶרֶס: הַיְתֵדוֹת אֲשֶׁר״י שֶׁנָּתַב עַל פְּרוּשׁ רַשִׁ״י הָיָה דְּפַרְפִּישָׁא שָׁם פ״א כ הַיְתֵדוֹת מִזְּדִכִּי וְהַשְּׁדוֹתוֹת מִיְּמוֹנִי פְּרָק ח ל שָׁם בְּהַגָּדוֹת מִיְּמוֹנִי מ שַׁבָּת ק״ז וְיל״ח נ שָׁם נ״ס תּוֹסְפוֹת וְהַרַ״ן שָׁם ע מִשְׁנָה שָׁם צ״ה דְּפִטּוּר אֲבָל אָסוּר כְּכָל פְּסוּרֵי דְּשַׁבָּת חוּרֵי מג׳, צִנְתִּיר בְּסִיגָן שֹׁכַח סוֹף סְעִיף כח פ מִדְּבָרֵי

בְּאֵר הַגּוֹלָה

בְּאֵר הֵיטֵב

כַּרְמְלִית. וְלֹא מֵהֵנִי הֵקֵף לְדִידָהּ בְּגִנָּה. ע״ש. וְא״כ לְפ״ז אֲפִלּוּ בְּגִנַּת חֲבֵרוֹ נַמִּי אָסוּר, וְעַס״ק ה׳ מש״ש בְּשֵׁם הַמ״א: (מ) נָקוּב. מִשְׁמַע דְּחִיּוּבָא לִיכָּא. וְל״ד לִדְסָיְיף ה בְּעֲשָׂבִים בְּאֹזֶן הַכְּלִי דְּחִיב. דְּהָתָם דֶּרֶךְ זְרִיעָה בְּכָךְ, גְּמָרָא. וְעַיֵּן ב״י דְּאֲפִלּוּ מַנָּח בַּעֲלִיָּה אָסוּר לִתְלֹשׁ מִמֶּנּוּ, ע״ש:

מִשְׁנָה בְּרוּרָה

עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ. וּלְכִי זֶה אֲפִלּוּ בְּגִנַּת חֲבֵרוֹ יֵשׁ לְזַהֵר: **ד** (לא) בִּמְקוֹם יְרִידַת גְּשָׁמִים. רוֹצֶה לוֹמַר, שֶׁהַמָּקוֹם הַהוּא לַח מִפְּנֵי הַגְּשָׁמִים שֶׁרָגִיל לֵירֵד שָׁם, וְהוּא הַדִּין שְׁאָר מְקוֹמוֹת לַחִין כִּי הַאי גַּוְנָא: (לב) שֶׁסּוֹפָן לְהַצְמִיחַ. פֵּרוּשׁ, (כו) שֶׁיִּצְמְחוּ מֵחֲמַת הָרִכּוּךְ, כְּדֶרֶךְ כָּל תְּבוּאָה כְּשֶׁנּוֹתְנִים אוֹתָהּ בְּמַיִם, וּכְדִלְקָמָן סָעִיף יא, אוֹ אֶפְשָׁר דְּבִזְמַן מְרֻבֶּה יִשְׁתְּרֵשׁ בַּקַּרְקַע: (לג) אוֹ לְיוֹמָיִם. דְּבִזְמַן מוּעָט כָּזֶה לֹא יִצְמְחוּ[21], וְכָל־שֶׁכֵּן דְּלֹא יִשְׁרְשׁוּ בַּקַּרְקַע, מַה שֶּׁאֵין כֵּן לִשְׁלֹשָׁה יָמִים וְיוֹתֵר יִצְמְחוּ וְיִתְחַיֵּב לְמִכְּרַע מִשּׁוּם זוֹרֵעַ גַּם לְחַד דַּעָה בְּיוֹרֶה־דֵּעָה סִימָן רנג ״כָּל שִׁעוּר הַשְּׁרָשָׁה אֵינוֹ אֶלָּא שְׁלֹשָׁה יָמִים״[22] [עי״ש בפ״ת]. וְדַע, דְּמִירֵי דְּהַשְׁלִיךְ אֶת הַזְּרָעִים בְּכַעַס אַחַת, דְּאִי לָאו הָכִי אָסוּר לְהָכִין לִימֵי הַחֹל [תוספת שבת]: **ה** (לד) מִלַּחוּת הַכְּלִי. כְּמוֹ שֶׁמָּצוּי בִּדְלִי שֶׁשּׁוֹאֲבִין בּוֹ תָּמִיד, שֶׁגְּדֵלִין בּוֹ כְּמִין פִּטְרִיּוֹת: (לה) חַיָּב. מִשּׁוּם עוֹקֵר דָּבָר מִגִּדּוּלוֹ[23], דְּהוּא תּוֹלֶדֶת קוֹצֵר. וְלֹא דָּמֵי לְעָצִיץ שֶׁאֵינוֹ נָקוּב דְּהַתּוֹלֵשׁ כְּמִנּוּי פָּטוּר מִשּׁוּם דְּאֵינוֹ מְחֻבָּר בְּקַרְקַע עוֹלָם, דְּשָׁאנֵי הָתָם דְּאֵין דֶּרֶךְ זְרִיעָה שָׁם[24], מַה שֶּׁאֵין כֵּן הָכָא דְּעִקַּר גִּדּוּלָן כֵּן. וְהוּא הַדִּין הַתּוֹלֵשׁ כִּישׁוּת מֵהִיזְמֵי וְהֵיגֵי [פרוש, קוֹצִים], אַף־עַל־פִּי שֶׁגַּם הַכִּישׁוּת אֵינָהּ מְחֻבֶּרֶת לַקַּרְקַע, אֲפִלּוּ הָכִי חַיָּב מִשּׁוּם עוֹקֵר דָּבָר מִגִּדּוּלוֹ [גמרא]: **ו** (לו) כְּדֵי שֶׁיִּהְיוּ לַחִים. כְּגוֹן עֲשָׂבִים שֶׁהֵם נוֹרִים לְמַרְאֶה וּלְהָרִיחַ, וּמְמַלְּאִין כַּד עָפָר לַח וְחוֹחֲבִין אוֹתוֹ לְתוֹכוֹ [רש״י]; (כז) וְהוּא הַדִּין אִם תּוֹחֲבָן בַּקַּרְקַע, כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ מְכַנֵּן שֶׁיִּשְׁתָּרְשׁוּ שָׁם: (לז) לֶאֱחֹז בְּעֲלִים. אִם רוֹצֶה לְהָרִיחַ בָּהֶם, (כח) וְלֹא מַצְרְכִינָן לֵהּ לִנְעֹץ וּלְשַׁלֵּחַ בְּעֶרֶב־שַׁבָּת וְלַחֲזֹר וְלִנְעֹץ עַד כְּדֵי לְהַרְחִיב מְקוֹם מוֹשְׁבָהּ בְּעָפָר עַד שֶׁלֹּא יָזִיז הָעָפָר בִּשְׁלִיפָתוֹ בְּשַׁבָּת, דַּאֲפִלּוּ יָזִיז הָעָפָר לֵית לָן בָּהּ, שֶׁהֲרֵי אֵינוֹ מְטַלְטֵל הָעָפָר בִּידֵיהוּ אֶלָּא עַל־יְדֵי הָעֲשָׂבִים[25], וְאֵינוֹ אֶלָּא טִלְטוּל מִן הַצַּד דְּשָׁרֵי. וְעַיֵּן לְעֵיל בְּסִימָן שיא בְּמִשְׁנָה בְּרוּרָה סָעִיף־קָטָן כח מַה שֶּׁכָּתַבְנוּ שָׁם בְּשֵׁם הָאַחֲרוֹנִים[26]: (לח) וּלְהוֹצִיאָן. וְהוּא הַדִּין (כט) לְהַחֲזִירָן אַחַר־כָּךְ לִמְקוֹמָן (ל) אִם לֹא נִסְתַּם הַנֶּקֶב מִשֶּׁהוֹצִיאָן[27]: (לט) וְהוּא שֶׁלֹּא הִשְׁרִישׁוּ. כְּגוֹן קֹדֶם שְׁלֹשָׁה יָמִים. דְּאָז בְּוַדַּאי לֹא הִשְׁרִישׁוּ, דְּאִם הִשְׁרִישׁוּ פְּשִׁיטָא שֶׁאָסוּר לְהוֹצִיאָם, שֶׁהֲרֵי הוּא עוֹקֵר דָּבָר מִגִּדּוּלוֹ: (מ) אֲבָל אִם וְכוּ׳. דְּכֵיוָן שֶׁהֵם תְּחוּבִין וּטְמוּנִים בַּקַּרְקַע כִּשְׁאָר זְרָעִים, וְגַם מִתְכַּוֵּן לִזְרָעָם, (לא) גָּזְרוּ בְהוּ רַבָּנַן[28] דְּלֹא לֵיתֵי לְאַחְלוּסֵי לְתָלֹשׁ לְאַחַר הַשְּׁרִשָׁה: **ז** (מא) אָסוּר לִתְלֹשׁ. וְהוּא הַדִּין שֶׁאָסוּר לְהַשְׁקוֹת הַזְּרָעִים שֶׁבְּתוֹךְ הָעֵצִיץ[29]. וַאֲפִלּוּ (לב) אִם הָעֵצִיץ הוּא מֻנָּח בְּעֲלִיָּה גַּם־כֵּן יֵשׁ אִסּוּר בְּכָל זֶה[30]: (מב) שֶׁאֵינוֹ נָקוּב. אֲבָל מֵעֵצִיץ נָקוּב. חִיּוּבָא נַמִּי יֵשׁ בָּזֶה, לְפִי שֶׁיּוֹנֵק מִן הַקַּרְקַע עַל־יְדֵי הַנֶּקֶב, שֶׁמְּרִיחַ לְחִלּוּחִית הַקַּרְקַע דֶּרֶךְ שָׁם[31], וַאֲפִלּוּ אִם הָיָה הַנֶּקֶב קָטָן כָּל־כָּךְ (לג) שֶׁהוּא בִּכְדֵי שֶׁיֵּצֵא מִמֶּנּוּ שֹׁרֶשׁ קָטָן (לד) שֶׁהוּא פָּחוֹת מִכַּיִּת[32], (לה) וַאֲפִלּוּ אִם הָיָה הַנֶּקֶב בְּדֹפֶן הָעֵצִיץ, כֵּיוָן (לו) שֶׁהוּא כְּנֶגֶד מַה שֶּׁטָּמוּן מִן הַגֵּיזִי בְּעָפָר[33], וְכָל־שֶׁכֵּן אִם הוּא בְּשוּלָיו נֶגֶד הַשֹּׁרֶשׁ: **ח** (מג) אֲפִלּוּ אֵינוֹ נָקוּב. דְּגַם בְּזֶה יֵשׁ חֲשַׁשׁ תְּלִישָׁה מִדְּרַבָּנַן מִפְּנֵי שֶׁמַּפְסִיק יְנִיקָתוֹ מֵעֵט, (לז) וְכָל־שֶׁכֵּן אִם הָעֵצִיץ הוּא נָקוּב הָצָרִיךְ לְזַהֵר בָּזֶה[34]: (מד) עַל־גַּבֵּי יְתֵדוֹת. רוֹצֶה לוֹמַר, אַף שֶׁאֵינוֹ מַפְסִיק שׁוּם דָּבָר בֵּין הָעֵצִיץ לְהַקַּרְקַע, וְכָל־שֶׁכֵּן אִם מַעֲמִידוֹ עַל־גַּבֵּי עֲצִים אוֹ עַל־גַּבֵּי בְּגָדִים דְּיֵשׁ בָּזֶה אִסּוּרָא. רַק בְּחֵלֶק ח. מְהַגְּמָרָא דְּשַׁבָּת מ״ה שֶׁהֵבִיא הַמְּגַן־אַבְרָהָם. ע״ש] כְּבָר תָּרַץ הַמְּאִירִי שָׁם דְּמִירֵי שֶׁהָיוּ הַחִשִּׁין מְגַלִּין לְמַעְלָה: (לז) מְגַן־אַבְרָהָם: (לג) רַמְבַּ״ם וּשְׁאָרֵי פּוֹסְקִים: (לד) כֵּן מוּכָח מֵהַגְּמָרָא וְכֵן כְּתַב הַמְּאִירִי: (לה) רַשִׁ״י: (לו) וּלְאַפּוּקֵי אִם הָיָה הַנֶּקֶב בִּדְפָנוֹ לְמַעְלָה מֵהַגִּזִּי [ב״י בשם רשב״א]: (לז) וְעַיֵּן בְּסִימָן שיב בְּמִשְׁנָה בְּרוּרָה סָעִיף־קָטָן כב [וּכְבָר הִקְדִּימוֹ בְּזֶה בּוּדְרֵכֵי־מֹשֶׁה בְּסִימָן זֶה מִדְּרַבָּנַן יְרֵחַם, אֲבָל לְפֶלֶא שֶׁהִזְכִּירוֹ בְּשֵׁם תְּשׁוּבַת הַגְּאוֹנִים בְּנִתִּיב יב בְּחֵלֶק יב, וְלֹא נוֹדַע שֶׁם מְאוּמָה, רַק בְּחֵלֶק ח. מֵהַגְּמָרָא דְּשַׁבָּת מ״ה שֶׁהֵבִיא הַמְּגַן־אַבְרָהָם. ע״ש] כְּבָר תָּרַץ הַמְּאִירִי שָׁם דְּמִירֵי שֶׁהָיוּ הַחִשִּׁין מְגַלִּין לְמַעְלָה: (לח) כֵּן מִבֹּחַ מֵהַגְּמָרָא וְכֵן כָּתַב הַמְּאִירִי: (לט) רַשִׁ״י: (מ) וּלְאַפּוּקֵי אִם הָיָה הַנֶּקֶב בִּדְפָנוֹ לְמַעְלָה מֵהַגִּזִּי, ע״ש:

בְּאוּר הֲלָכָה

מְזַבֵּל תּוֹלֶדֶת חוֹרֵשׁ הוּא, עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ. וְלֹא נָהֲגוּ הָעוֹלָם לְזַהֵר בָּזֶה כְּלָל, וְגַם מִשֹּׁבֶת פ״א עַמּוּד ב מוּכָח שֶׁלֹּא כִּדְבָרָיו. דְּהָלֹא אִי אִפְשָׁר לְגִדּוּלִים בְּלֹא קְטָנִים. וְלִדְבָרָיו הָיָה אָסוּר גַּם לְפָנוֹת עַל שְׂדֵה־נִיר בְּשַׁבָּת מִחֲמַת חֲרִישָׁה, וְלֹא מַשְׁמַע שָׁם כֵּן, עַיֵּן שָׁם: * מֵעֵצִיץ שֶׁאֵינוֹ נָקוּב. עַיֵּן בְּמִשְׁנָה בְּרוּרָה. וְדַע, דְּבְחֹשֶׁן־מִשְׁפָּט סִימָן רב סָעִיף ב מוּבָא מַחְלֹקֶת, דְּיֵשׁ אוֹמְרִים דְּבַעֲצִיץ־עֵץ אֲפִלּוּ אֵינָהּ נְקוּבָה כְּנְקוּבָה דְּמִיָּא מִשּׁוּם דְּעֵץ מִתְלַחְלֵחַ וְיוֹנֵק מֵהַקַּרְקַע, וְלֹא בַּעֲינַן נְקוּבָה רַק גְּבֵי כְּלֵי־חֶרֶס[36]. וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּאַדְרַבָּה, בְּחֶרֶס לֹא בַּעֲינַן נְקוּבָה מִשּׁוּם דְּדָמְיָא לְצָפָר מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּעֵץ, עַיֵּן שָׁם. וּבְאֶמֶת יֵשׁ עוֹד שִׁיטָה שְׁלִישִׁית מוּבָאָה בְּתוֹסָפוֹת מְנוּחוֹת פ״ה, עַיֵּן שָׁם, דְּבְחֶרֶס בְּעֵי נְקוּבָה, וּבְעֵץ אֲפִלּוּ נָקוּב כְּאֵינוֹ נָקוּב דְּמִיָּא, וְאֵין כָּאן מָקוֹם לְהַאֲרִיךְ: * אֲפִלּוּ אֵינוֹ נָקוּב. לְכַאוֹרָה הַטַּעַם, דְּסְבִירָא לֵהּ דְּבָנָקוּב יֵשׁ אִסּוּר דְּאוֹרִיתָא וּכְדִצְת הָרַמְבַּ״ם, לְכָךְ הֶחְמִיר בְּאֵינוֹ נָקוּב עַל־כָּל־פָּנִים מִדְּרַבָּנַן, אֲבָל אִם־כֵּן לֹא הָיָה לוֹ לְסִתּוֹם בְּשִׁ״ב סָעִיף ג דְּצָרוֹר שֶׁעָלוּ בּוֹ עֲשָׂבִים מֻתָּר לְקַנְּחַ בּוֹ, דְּמַשְׁמַע אֲפִלּוּ לְהַגְבִּיהוּ מִן הָאָרֶץ, דְּאֵין מַהִּירִין אִסּוּר דְּאוֹרַיְתָא בְּשָׁבִיל זֶה, אֶלָּא וַדַּאי דִּסְבִירָא לֵהּ לְהַמְחַבֵּר שֶׁם כְּשִׁיטַת רַשִׁ״י וּתוֹסְפוֹת שָׁם. וּכְמוֹ שֶׁכָּתַב הַפְּגַן־אַבְרָהָם שָׁם. אֶלָּא הַנָּכוֹן כְּמוֹ שֶׁכָּתַב הַגְּרַ״א, דְּהַשֵּׁשׁ לְשִׁיטַת הַסּוֹבְרִים דְּאֶחָד מֵהֵנִי כֵּלִים, אֵינוֹ נָקוּב כְּנָקוּב דְּמִיָּא, וְהַשֵּׁשׁ לְשִׁנֵּי הַפֵּרוּשִׁים. וּתְמִיהָ עַל בְּאֵר הַגּוֹלָה שֶׁצִּיֵּן עַל הַמְחַבֵּר שֶׁהוּא מֵהַגָּהוֹת אַשְׁרֵ״י, וּבְהָרְיָא אִיתָא שָׁם עֵצִיץ נָקוּב: * עַל־גַּבֵּי יְתֵדוֹת. עַיֵּן בְּמִשְׁנָה בְּרוּרָה לְעִנְיַן עֵצִיץ עִם עִשְׂבֵי־בְשָׂמִים. וּמִכָּל מָקוֹם נִרְאֶה דְּכֹל שֶׁל תְּבוּאָה שֶׁעוֹמֵד עַל־גַּבֵּי קַרְקַע,

הִלְכוֹת שַׁבָּת סִימָן שלו

הגה יחוד של אילן *שנפשח מערב־שבת מן האילן ובו פרות, מתר לתלש הפרות ממנו בשבת (רבינו ירוחם נ״י ב ח״ב): **ט** **צנור המקלח מים מן הגג שעלו בו קשים** (מו) **ועשבים שסותמים ומעכבים קלוחו, ומימיו יוצאים ומתפשטים בגג ודולפים לבית.** (מז) **ממעכן ברגליו *בצינעה, דכיון דמתקן על־ידי שבוי הוא, שאינו עושה אלא ברגליו, במקום פסידא לא גזרו רבנן: י** הרס מחבר (מח) **מתר** (מט) **לחרימה בו, [*] אבל אתרוג ותפוח וכל דבר הראוי לאכילה אסור לחרימה בו במחבר, שמא** (מט) **יקץ אותו לאכלו: יא** (נ) **השורה חטים ושעורים וכיוצא בהם במים חרי זה** (נא) **תולדת זורע. וחייב** (י) (נב) **בכל־שהוא**: הגה ומתר (נג) **להעמיד** (יא) **ענבי אילנות במים בשבת ובלבד שלא יהיו בהם פרחים**

צ כתבות כ׳ ברוסא. ובתביחו הריף דראש בפרק כב דשבת ק סבה ל״ד מגרסת הריף והראש״ש ובי כתב הרוקב״ם שב בפרק כ״א ר רמב״ם בפרק ה, וכתב הרב המגיד שהוא מסוגיא דחבדים פ׳ דם חטאת

שערי תשובה

[*] אבל אתרוג כו׳. עיין מ״ש אא״ז בבכורי־שור בשבת דף עג שרש״י בסבה דף לז בתב דהאוכלו במחבר אין לף תולש גדול כזה, ולכן יש למחות ביד הטועים והולכים לגנות בשבת ירו״ש וקוטפים פרות כן המחבר ואוכלים, וראוי למנות אנשים ע״ז עד שישתקע הדבר כו׳. וע״ש דמיתי מרובין דף ק דחלישה ברגל הוי חלישה, ועיין בהר־הכרמל סימן כג. ועיין בספר משה״יהודה הביאו בבמח״ב: דברים הצריך לזהר היושבים בגנים בשבת, שלא ישלו יריהם בשבת אפלו בפרדס חברו, גם לא ישליך זרעים במקום יריאת נשמים שסופם להצמיח. גם לענין שלטול בכל הנן ולהוציא מן הבתים לגן צריך לזהר שלש כמה מציאית לאסור ולצרך לשאול כי חבם בארוה מציאות מתי (ועיין לקמן סימן ה ס״ק ה שבתב: מה״ט ראוי שלא לאכל בגנה בשבת כו׳, והביאו בד״ט שם), גם הקושרים חבלים באילן וכושרים קטנים בהולכה והבאה עושים כמה אסורים וצרך למחות בידם. ע״ש. ועין בשו״ת נר״ב מ״ת סימן לא בבאור דברי הרמב״ם במשנה טים לורעים. ע״ש:

באר היטב

(מ) **לחרימה.** וכתב הש״ד: ולפי מה שבתבתי לעיל בס״א דאין משתמשין אפלו בירק צ״ל הכאן אינו נוטלו ביד, דאלו נוטלו לחרם אסור, ועש״ק א׳: (י) **בכל־שהוא.** עמ״א מה שהקשה מש״ס דזבחים דף צד והעלה דאינו חיב אלא בשורה זמן ארך כמו חצי יום, ולקבי נקט השורה, וכן כתשים בכל יום שנותנים חטים למים ומאכילין לבהמות. ומ״מ צ״ע. עכ״ל. ע״ש. ועיין מ״ש היד־אהרן: (יא) **ענבי.** שהוכנו מאתמול לתשמיש, ועי׳ סימן שה סעיף כג.

באור הלכה

אפלו אם הוא נקוב מתר להגביהו ולהניחו על־גבי השלחן, וראיה מפה דאיתא בגמרא מ״ה והובא בסימן שי, דחטין שנזרעו בקרקע לא השרישו דמתר לקטן ולאכלן ואין בהם משום מקצה, ותפוק לה דקמסיק בזה לחיותיהו. אלא ודאי כיון שלא השרישו עדין אין להם שום חיות מן הקרקע וכמנח על השלחן דמיא. ואפלו לפי מה שבתבנו לעיל בסימן שי בשם המאירי, דדוקא כשהם מנחים מגלה מלמעלה אבל אם תחובין בצפר אסור על־כל־פנים מדרבנן, והבי נמי אפשר לומר דמה שהוא מנח בתוך הבד הנקוב חרי הוא בטמון בקרקע, מכל מקום כיון שעדין לא התחילו בלל לצמח לא עדיפי מעשבים שתחובין בצפר מכש שלא השרישו, שמבאר לעיל בסעיף ו דמתר להוציאן בשבת כיון שלא השרישו ואינו רוצה בהשרשתן, והכי נמי דכותה, חרי לא נחכון בהעמדתו שם לשם זריעה וגם לא התחילו כלל לצמח [והמיא דצציץ על־קרחף מיני שהזרעים שמנחים שם נשתרשו בהצפר שבצציץ, ואי נמי, אפלו אין שם עפר בצציץ ולא התחילו הזרעים צדין לצמח כלל, הלא מפתמא נתכון במה שהניחם שם בצציץ לשם זריעה, דאו בנקוב ברוראי אסור לסלקם מן הארץ כיון שנתכון לזריעה, דהוי כמי שזורעם בארץ כיון דנקוב הוא, וכדאיתא בסעיף ו דאם נתכון לזריעה אסור. והא דמחמיר המדבר אף באינו נקוב. משום דאחד מן הכלים, עץ או חרס, אינו נקוב כנקוב דמיא. ומחכיר בשתיהן משום מקצה, וכמו שכתבתי לעיל], אף כל זה אם מנחים שם רק זה יום או יומים דדאי לא התחילו הזרעים לצמח, אבל אם מנחים שם כמה ימים, דקרוב לומר שיש בשובלי הבד איזה גרעינים שהתחילה לצמח על־ידי הנקב שבבד שהריח מן הקרקע ויש להם יניקה מן הקרקע. וכשיבבה הבד מן הארץ מסיק לחיותיהו, ואף־על־גב דאין מכון לזה פסיק הישא הוא. וכן לענין להבביה הבד מן השלחן ולהעמידו על־גבי קרקע. אין נכון רק אם דעתו שיעמד שם יום או יומים. אבל אם יעמד שם כמה ימים [והמקום ההוא הוא קרקע לח, וכדמוכה לעיל בסעיף ד, דאי לאו הכי אין חוששין שיצמח לבסוף] נראה דאסור, דלבסוף בודאי יצמחו הגרעינים וימשכו חיותיהו מן הקרקע ונחשב בצמידתו כזורע: * שנפשח **מערב־שבת.** היינו שאינו יכול לחיות עוד הענף[45] אף־על־גב שעדיין מחבר הוא בקלפתו, ומכל מקום יש לזהר בזה. דאין העולם בקיאין בכך. ואין להתיר כי אם כשנפרד לגמרי מהאילן [פמ״ג]: * בצנעא. עיין בבית־יוסף שהביא בשם הר״ן שכתב דאפשר דאפלו בפרהסיא שרי, אלא דלכתחלה

משנה ברורה

(לט) זורעו[37]: **ט** (מו) **ועשבים.** תלושין[38] [פמ״ג]: (מז) **ממעכן.** פרוש, (מז) דורסן ומשפילן ברגליו[39]. וכתב המאירי פרק חבית, דלהסירם הבה והבה אסור אפלו ברגלו[40]: **י** (מח) **מתר להרים בו.** דלא שייך למגזר שמא יקץ כיון שאינו רוצה רק להריחן, וזה יכול הוא לעשות אף במחבר. (מט) וישנם מחמירין בזה, וכתב באליה רבה דהעיקר כפסק השלחן ערוך. (מט) ולענין לטלטלו בידו, דינו כמו לעיל לענין קנים הרכים בסעיף א: (מט) **יקץ אותו לאכלו.** וכי תימא הא נמי יכול לנשכו בפיו מן המחבר, (מג) אין לף תלישה גדולה מזו. (מד) ולכן יש למחות ביד הטועים והולכים לגנות בשבת יומם־טוב וקוטפים פרות מן המחבר ואוכלים, ומלבד אסור תלישה אסורים גם־כן אחר־כך באכילה לכל בשבת, ובדלעיל בסימן שכב סעיף ג, וראוי למנות אנשים להשגיח על זה עד שישתקע הדבר: **יא** (נ) **השורה.** כדי (מה) שיתרכבו ויצמיחו, כדרך ששורין איזה תבואות קדם הזריעה: (נא) **תולדת זורעו**[41]. דמה זורע מכון לאצמוחי פירי, אף זה כן[42] [מר״ק ב׳]. וכתב בחיי־אדם, דהיא הדין השורה תבואה לעשות מהן (מאלצי״ן) לשכר חיב, דידועי דכונתו להצמיח. וכתב עוד, דתכף (מו) משנתן למים חיב אף־על־גב דלא יצמיחו אלא לאחר כמה ימים, ומסיים דאף־על־פי־כן מתר לשרות תבואה לבהמתו, דאין כונתו להצמיחם אלא לרכך הגרעונים, וגם לא יבוא לידי צמיחה, דקדם שיצמיחו יאכלום הבהמות. ודע, דכל זה בזרעונים שאין נבללים במים, אבל בזרעונים שמתערבים ונתלים זה בזה במים, כמו כרשינין וכיוצא בזה שמתרכבין ונמוחים שם והמים מתעבים בסבתם ונעשים כמים שעפה או קמח בלולים בחוכה, אסור לשרותן לבהמתו משום לש [כדלקמן ש״מ סעיף יב ובמתניתין דשבת י״ז, ועיין שם בפרוש המשנה לרמב״ם ובמאירי]. צמוקין ושאר פרות יבשים מתר לשרות בשבת[43], ומכל מקום בכולבש כבשים אסור [פמ״ג]: (נב) **בכל־שהוא.** רוצה לומר, אפלו גרגיר אחד: (נג) **להעמיד ענפי אילנות.** שקוצצין בימות החמה

שער הציון

(לט) לענינה דעתי יש מזה ראיה לשיטת הסוברים דפסיק רישא אסור אף בכולתא דרבנן. עיין שי״ד במגן־אברהם: (מ) תוספתא שלחי ערובין ומאירי פרק חבית: (מל) ים של שלמה, ודובא במגן־אברהם: (מב) אליה רבה ותוספת־שבת, דלא כט״ז, ואף דהמגן־אברהם בסימן שיב סעיף־קטן ו דעתו דבעשבים נמי יש בו משום מקצה אפלו בעודן מחברים, כבר הקשו עליו הרבה אחרונים שם: (מג) רש״י. ומכל מקום לענין חיובא מפקי כמה אחרונים דלית בהו, בין אם תולש ברגלו או בפיו, והוא כתוספתא פרק י דשבת [עיין במ״א, וכן מסקי בנשמת־אדם ובהתפארת־ישראל], אף בתוספתא שם יש פלא קצת, דלמה ישמיענו דבניצוצות הנתזין מרגליו שהם כחו לבד פטור אם תלש על־ידי־זה הפרות, ורוצה לומר אף־על־גב שהתבון לזה, תפוק לה דאפלו ברגליו מש פטור? ואולי דמשמיענו דאפלו בזה רק פטור הוא אבל אסור: (מל) שצרי־חשובה בשם בכור־שור: (מה) חיי־אדם: (מו) ולי נראה דאף הגמגד־אברהם מודה בזה[44], ומטעם רק אם נתן לכתחלה על זמן מועט דלא אפשר שיצמיח בזה הזמן, אבל אם נתן על זמן

תרגום: 1 לתת.

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones
Tél (France) : 01.80.91.62.91
Tél (Israël) : +972.77.466.03.32
contact@torah-box.com

הִלְכוֹת שַׁבָּת סִימָן שלו

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק מה]

מִשּׁוּם זוֹרֵעַ[37].

37) ובגדר החיוב בהורדת עציץ נקוב מיתדות אל הקרקע, כתב הגרש"ז אויערבך (שו"ת מנחת שלמה ח"א סי' סט אות ג) שבכך הוא מגביר את יניקת הזרעים מהקרקע, ועל ידי כך הם משביחים, ובזה מסתבר שהחיוב הוא רק אם מתחילים לינק באותה שבת. ואינו דומה לזורע בקרקע, שכתב המנחת חינוך (מוסך השבת זריעה אות א) שחייב אף אם הוציא את הזרעים לפני שהשרישו, שהרי אין כאן מעשה זריעה ממש.

[משנ"ב ס"ק מו]

תְּלוּשִׁין[38].

38) ואף שמלשון השו"ע 'צינור שעלו בו' משמע שהעשבים מחוברים, כתב בשו"ת מנחת יצחק (ח"ו סי' כט) שבכלל לשון זה גם עשבים שהתאספו בצינור על ידי הגשמים והרוח.

[משנ"ב ס"ק מז]

דּוֹרְסָן וּמַשְׁפִּילָן בְּרַגְלָיו[39] וכו', אָסוּר אֲפִלּוּ בְּרַגְלוֹ[40].

39) ובטעם הדבר כתב בשו"ת מנחת יצחק (ח"ו סי' כט) בשם הפני יהושע, שפתיחת הצינור כדרכו לא נאסרה מדאורייתא משום בנין, שהרי אינו עושה מעשה בגוף הצינור, אלא רק מסיר ממנו את הסתימה, וכשעושה כן ברגלו שהוא שלא כדרכו, אינו אלא שבות דשבות, ולכן מותר לעשות כן בצינעא במקום הפסד. [אמנם בשו"ת מנחת יצחק (שם) הוכיח שדעת כמה פוסקים שפתיחת צינור כדרכו אסורה מהתורה, ולדעתם הותר כאן לפותחו משום שלא נסתם בחוזקה, ולכן עדיין לא נתבטל מתורת כלי].

40) וכיור שנסתם, דעת הגרי"ש אלישיב (ארחות שבת ח"א פ"ח סל"א) שדינו כצינור שעלו בו עשבים שאסור לפותחו כדרכו, ולכן אין לפתוח סתימתו בכלי המיוחד לכך ['פומפה'], אלא רק בשינוי ובמקום הפסד בלבד, וכן דעת הגר"נ קרליץ (חוט שני ח"ב פל"ו ס"ק א) שאסור לפתוח סתימה בכיור, ובודאי שלא על ידי כלי המיוחד לכך.

מאידך, בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ד סי' מ אות ט) כתב שאם דבר מצוי הוא בכיור זה שיסתם, אין הסתימה נחשבת קלקול, ואין פתיחתה נחשבת אלא כהדחת כלים לצורך השבת, ולכן מותר לפותחה ב'פומפה'. ואילו כיור שאינו מצוי שיסתם, אם עדיין יוצאים המים מעט מעט, נחשבת פתיחתו כתיקון מועט אף אם אין צורך באומן לשם כך, ואין לתקנו אלא בשינוי, אבל אם נסתם לגמרי, הרי הוא תיקון גמור כעשיית פתח, ואסור בכל אופן [ומ"מ אם יש צורך גדול בדבר, יש להתיר לעשות כן על ידי נכרי].

והגרש"ז אויערבך (שו"ת מנחת שלמה ח"ב סי' יט ס"ק ד, שש"כ פי"ב הע' נ) צידד שמותר לפתוח סתימת כיור ב'פומפה', שדומה הדבר לבקבוק שנסתם צווארו, שמותר לסלק את הסתימה גם אם הבקבוק מחובר לקרקע.

וכן צינור היורד מהגג למטה, צידד הגרש"ז אויערבך (שש"כ שם) שדינו ככיור, ומותר לפתוח את הסתימה שנוצרה בו, שלא אסר השו"ע אלא לפתוח סתימה בצינור החקוק בקרקע הגג, או בצינור שנעשה שווה לקרקע הגג ע"י העשבים והקשים, שבאופנים אלו אין הצינור נראה כדבר נפרד מהקרקע.

אך למעשה, כתב הגרש"ז אויערבך (שם) שכיון שאין חילוקים אלו ברורים, ועוד שיתכן שיש בפתיחת סתימה משום 'עובדין דחול', ולכן אין לפתוח סתימה של כיור או של צינור היורד מהגג, אלא בשעת הדחק ובמקום צורך גדול.

ואסלה של בית הכסא שנסתמה, כתב בשו"ת מנחת יצחק (ח"ה סי' עה וח"ז סי' יט) שבמקום צורך גדול מותר להשתמש ב'פומפה' כדי לפתוח את הסתימה, שמאחר שאפשר לפותחה על ידי הכלי הנ"ל שאינו מעשה אומן, בודאי שאינה סתימה גמורה. והוסיף, שמ"מ ראוי לפותחה על ידי נכרי, ואם אי אפשר לעשות כן על ידי נכרי, ישתמש בידו השמאלית או על כל פנים בידו אחת, ולא בשתי ידים כדרכו.

[משנ"ב ס"ק נא]

תּוֹלֶדֶת זוֹרֵעַ[41] וכו', אַף זֶה כֵּן[42] וכו', מֻתָּר לִשְׁרוֹת בְּשַׁבָּת[43].

41) ואף שאין הן יונקות מקרקע עולם, כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ז סי' צד אות ג) שדוקא בזריעה בקרקע אמרו שאין הזורע חייב אלא אם כן זרע בקרקע עולם, או שזרע בעציץ נקוב והיניקה באה מקרקע עולם, אבל הזורע במים חייב אע"פ שאין בה יניקה מקרקע עולם.

ולהשקות את התלוש, כתב השו"ע לעיל (סי' שכא סי"א) שמותר, וביאר הגר"נ קרליץ (חוט שני ח"א פ"י שעה"צ ס"ק כה) שאע"פ שהגידולים משתבחים ע"י כך, מ"מ אין דבר זה מצמיח אותם. והוסיף, שלכן מותר בשבת להניח במקום החמה עגבניה או אבוקדו שלא הבשילו לגמרי [אך ראויים לאכילה על ידי הדחק] על מנת שיבשילו ויהיו ראויים לאכילה בשבת [כשאין בדבר משום הכנה משבת לחול].

42) ולענין כיסוי צמחי משתלה בשקים או בחלונות באופן שמועיל לגדילתם, דעת החזו"א (ספר מנוחה נכונה עמ' לג) שאסור לעשות כן בשבת, אלא אם כן ישאיר פתח צר לכניסת האויר, וכן אסור להסיר את הכיסוי מהמשתלה, משום שמועיל הדבר לגידול הצמחים. והוסיף הגר"נ קרליץ (חוט שני ח"א פ"י ס"ק ב), שאף לסגור חלון או תריס שכנגד עציץ [וכן לפותחם], אסור על כל פנים מדרבנן, אם כוונתו להועיל בכך לצמיחה, אך אם אינו מתכוין לכך, אין איסור בדבר.

אכן פתיחת חלונות המשתלה כדי שלא יתקלקלו הצמחים מהחום, דעת הגרש"ז אויערבך (שש"כ פכ"ו הע' ל) שמותרת גם בשעה שהחום כבר מורגש, שאין זו דרך מלאכה. אבל אם הדרך לעשות כן תמיד, אסור לפותחם, שבאופן זה פתיחת החלון נחשבת כמלאכה, ואף אם עושה כן כדי למנוע את הקלקול לפני בואו.

ולענין כיסוי צמחים הגדלים בקרקע כדי שלא ינזקו מחמת השלג וכדו', כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ד סי' לו) שאין לעשות כן אפילו במקום הפסד גדול, וכשם שמבואר בירושלמי (שבת פ"ז ה"ב) שאסור לעשות בתים לאילנות כדי להגן עליהם מהחמה או מרוחות וכדו', ויש בזה משום מלאכת זורע משום שגורם בכך שיצמחו טוב יותר. וראה מה שכתבנו לעיל (ס"ק כז).

וגינה שמקורה בגג של זכוכית, כתב בשו"ת מחזה אברהם (ח"א סי' נב) שפתיחת הגג בשבת כדי שיכנסו קרני השמש המועילות לגידול הזרעים, אינה בכלל זורע, כיון שאינו עושה בידים שום פעולה בזרעים, ואינו אלא גרמא שמסיר את הגג החוצץ בין השמש לבינם [ולכן מותר לעשות כן על ידי נכרי].

מאידך, הגרש"ז אויערבך (שו"ת מנחת שלמה ח"א סי' י ס"ק ח וח"ב סי' כו ס"ק א) צידד שאסור לעשות כן מדאורייתא, משום שהסרת המונע אינה נחשבת כגרמא אלא כמעשה בידים. וכן כתב החזו"א (שביעית סי' כב סוף ס"ק א) לענין שביעית, שאסור להסיר בשביעית את התקרה המונחת על גבי הזרעים, אף שנזרעו לפני השביעית. והוסיף שם, שגם למי שמיקל לזרוע בשביעית בתוך בית, מ"מ יהא אסור להסיר את התקרה אף בשמינית, שעל ידי כך נחשב למפרע כזורע על מנת להסיר את התקרה, והיא זריעה גמורה.

43) ואף אם בשרייתם ייעשה מהם משקה, כגון שנותן ענבים בתוך יין כדי שיתבקעו ויוציאו יינם, כתב לעיל (סי' שכ ס"ק יד) שמותר לשרותם.

[שעה"צ ס"ק מו]

וְלִי נִרְאֶה דְּאַף הַמֶּגֶן־אַבְרָהָם מוֹדֶה בָּזֶה[44].

44) כלומר, אף שכתב (ס"ק יב) שהשורה זרעים במים אינו חייב אלא אם כן שורה אותם זמן ארוך כמו חצי יום, מ"מ מודה שהשורה תבואה כדי להצמיח, חייב מיד.

[ביה"ל ד"ה שנפשח]

הֵינוּ שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לִהְיוֹת עוֹד הֶעָנָף[45].

45) ובטעם הדבר שאין בכך משום מלאכת מפרק, כתב הפמ"ג (א"א פתיחה לסי' שכ) שמפרק אינו נוהג אלא בפירוק של אוכל מפסולת המסתירה

המשך בעמוד הבא

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones
Tél (France) : 01.80.91.62.91
Tél (Israël) : +972.77.466.03.32
contact@torah-box.com

הִלְכוֹת שַׁבָּת סִימָן שלד שלה

המשך מעמוד קודם

יכול להציל מזון שתי סעודות, ואם עושה כן במנחה, אינו יכול להציל אלא מזון בשיעור של סעודה אחת.

[משנ"ב ס"ק ג]

הַיְנוּ גַּם־כֵּן מְזוֹן שֶׁלֹּשׁ סְעוּדוֹת, וּכְדִלְעֵיל בְּסִימָן שלד סָעִיף ט[3].

3) אבל לבקש מאחרים שיצילו עבורו יותר ממזון ג' סעודות, כתב שם (ס"ק כ) שאסור, משום שלא הותר לאדם להציל עבור עצמו אלא את ג' הסעודות הנצרכות לו לשבת. ובשם החיי אדם כתב (שם), שיתכן שאם אחרים מצילים עבורו מעצמם, מותר להם להציל אפילו יותר ממזון ג' סעודות, ורק כשמצילים בשביל עצמם, או כשמצילים על פי בקשתו, לא הותר להם להציל אלא מזון ג' סעודות.

[משנ"ב ס"ק ד]

הַיְנוּ גַּם־כֵּן מִטַּעַם זֶה[4].

4) היינו שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול, כמבואר בגמרא (שבת קמג, ב), ובגדר האיסור כתב רש"י (שבת שם ד"ה ויטפח), שהוא משום 'עובדין דחול', אכן דעת הרמב"ם (פכ"ב מהל' שבת הט"ז) שאם יעשה כדרך שהוא עושה בחול, יש לחוש שמא יבוא לידי סחיטה.

[משנ"ב ס"ק ז]

מַצִּילִין בְּכָל עִנְיָן[5]. הַטַּ"ז מְפַקְפֵּק בָּזֶה, דְּגַם גַּבֵּי דְּלֵקָה אֵין דִּין זֶה מֻסְכָּם, וְהָאֲלִיָּה רַבָּה מְיַשְּׁבוֹ[6] וכו', גַּם הַטַּ"ז מְצַדֵּד דְּיֵשׁ לְהָקֵל לְהַצִּיל בְּכָל עִנְיָן[7].

5) והחזו"א תמה (או"ח סי' ס ס"ק א), איך אפשר לדמות הצלת חבית להצלה מדליקה [שבה הותר להציל לבית שעירב עמו], שמא דוקא בדליקה הקילו להציל את חפציו מבית לבית, משום שבאופן זה לא ניכר כל כך שמבריחם מחמת איזו סיבה, שהרי דרך בני אדם להעביר את כליהם ממקום למקום, ולכן לא חששו שיכבה את הדליקה אלא כשמבריחם מבית לחצר, שאז ניכר שמבריחם ממקומם. מה שאין כן לגבי חבית שנשברה, שעיקר ההצלה היא הכנסת היין לכלי, ובזה אין שינוי בין אם מצילו לכלי שבחצר או לבית שעירב עמו, ולכן באופן שלא הותר להצילו, אסור הדבר גם לבית שעירב עמו.

6) וביאר (ס"ק ג), שאף אותם שהחמירו לא החמירו אלא לגבי דליקה, שכן לדעתם החשש הוא שמא יכבה, ולענין זה לא מועיל להוציא לבית מקורה [שאין הוצאה לבית מקורה מועילה אלא לחשש הוצאה], מה שאין כן לענין חבית שנשברה, שהחשש הוא שמא יוציא לרשות הרבים, יש להקל להציל לבית אחר שעירב עמו, שכיון שהוא מקורה אינו דומה לרשות הרבים.

7) ובטעם ההיתר להוציא לחצר שלו, כתב השו"ע הרב (ס"א) שהמציל לחצר שלו, כיון שאין בזה טורח כל כך אין לחוש שמא ישכח שהיום שבת ויתקן את החבית, מה שאין כן במציל לחצר אחרת, שכיון שיש בזה טורח רב יש לחוש שמא ישכח שהיום שבת ויבוא לתקן את החבית.

הִלְכוֹת שַׁבָּת סִימָן שלה

המשך מעמוד 358

21) ופירות שמפזרים בשעת שמחה, כגון שקדים ואגוזים שזורקים על חתן, דעת הגר"ג קרליץ (חוט שני ח"ב פכ"ג סוף ס"ק א) שיתכן שיש לחוש לדעת הגר"א שלא לאוספם למקום אחד, כגון לתוך כיס, אך ציין שהא"ר (ס"ק ה) כתב שבשמחת תורה נהגים לפזר פירות כדי שילקטו אותם הילדים ויתנום לתוך סל או קופה, וכיון שעושים כן משום שמחה לא הקפידו על כך.

הִלְכוֹת שַׁבָּת סִימָן שלו

המשך מעמוד 360

20) וכמבואר לקמן (סי' שנח ס"ק פג), שאם החלק הנזרע הוא יותר מבית סאתים, דינו ככרמלית ואסור לטלטל ד' אמות בתוכו, וכל שכן שאסור להוציא ממנו לחצר או להיפך, שהרי החצר היא רשות היחיד. ואף אם החלק הנזרע אינו אלא בית סאתים או פחות מזה, שאז מותר לטלטל בו וכן ממנו לחצר ומהחצר אליו, מ"מ אסור להוציא אליו את הכלים ששכתו בבית. ולכן כתב שם שראוי להימנע מלאכול או לשתות בגינה בשבת אף אם אין בה בית סאתים, כיון שאי אפשר להיזהר מלהוציא מהחצר לגינה, וכל שכן כשהגינה היא יותר מבית סאתים.

הִלְכוֹת שַׁבָּת סִימָן שלו

המשך מעמוד קפא

[משנ"ב ס"ק מג]

וְכָל־שֶׁכֵּן אִם הָעָצִיץ הוּא נָקוּב דְּצָרִיךְ לִזָּהֵר בָּזֶה[34].

34) ואף לזמן קצר, כתב הקצות השלחן (סי' קמב בדה"ש ס"ק ה) שאסור בשבת להגביה את העציץ, משום שעד שיניחנו בחזרה על הקרקע על כל פנים מתמעטת יניקתו.

ולגרור בשבת עציץ נקוב המונח על גבי קרקע, דעת הגר"ג קרליץ (חוט שני שביעית פ"א סוף ס"ק כג) שמותר, שכיון שאינו מגביהו מהקרקע אין היניקה נפסקת כלל, ואין בזה לא איסור תולש ולא איסור זורע.

[שעה"צ ס"ק לז]

וְעַיֵּן בְּסִימָן שיב בְּמִשְׁנָה בְּרוּרָה סָעִיף־קָטָן יב מַה שֶׁכָּתַבְתִּי שָׁם[35].

35) שכתב לענין המקנח את עצמו אחרי עשיית צרכיו, שמותר לקנח בצרור שעלו בו עשבים גם אם הצרור מונח על הארץ, ואף שיש בזה על כל פנים איסור תלישה מדרבנן, מ"מ משום כבוד הבריות לא גזרו.

[ביה"ל ד"ה מעציץ]

אֵינָהּ נְקוּבָה כְּנִקּוּבָה דַּמְּיָא וכו', וְלֹא בְּעֵינָן נְקוּבָה רַק גַּבֵּי כְּלֵי־חֶרֶס[36].

36) ולענין חיוב ערלה, כתב החור"א (דיני ערלה ס"ק לב) שאילן דנטוע בעציץ

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones
Tél (France) : 01.80.91.62.91
Tél (Israël) : +972.77.466.03.32
contact@torah-box.com

הִלְכוֹת שַׁבָּת סִימָן שלו

המשך מעמוד קודם

שאינו נקוב העשוי מחרס חייב בערלה מהתורה, ואילו הנטרע בעציץ שאינו נקוב העשוי ממתכת אינו חייב בערלה אלא מדרבנן, ואם עשוי העציץ מעץ, הרי זה תלוי במחלוקת הפוסקים, ויש להקל שאינו אלא מדרבנן.

ועציץ העשוי מפלסטיק, כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ד סי' קסז) לענין שביעית, שאם יתברר על ידי מומחה שאין מים או לחות יכולים לעבור דרכו, דינו כעציץ שאינו נקוב, ודעת הגר"נ קרליץ (הליכות שדה, תשמ"ז עמ' 21) שאין היניקה מפעפעת דרכו, ודינו כעציץ ממתכת, וכן דעת הגרי"ש אלישיב (הליכות שדה שם). [מאידך, בדרך אמונה (פ"א מהל' שמיטה ויובל ציה"ל ס"ק קז) כתב בשם הגרי"ש אלישיב שיש להחמיר להחשיבו כעציץ נקוב, משום שאין אנו יכולים להכריע במציאות שחז"ל לא קבעו את דינה].

הִלְכוֹת שַׁבָּת סִימָן שלו שלז

המשך מעמוד 364

משום חורש. ובשו"ת שבט הלוי (ח"א סי' עה) כתב, שלדעת הרמב"ם אינו חייב מן התורה משום חורש, כיון שאינו עושה מעשה בגוף הקרקע.

[משנ"ב ס"ק א]

וְאֶפְשָׁר שֶׁלֹּא תַעֲשֶׂה[8], אִם לֹא נִתְכַּוֵּן לְאוֹתָהּ מְלָאכָה מֻתָּר[9].

8) ואף שבכל ספק דאורייתא יש להחמיר ולחשוש שמא יעשה איסור, ביאר החזו"א (או"ח סי' נ ס"ק א) שלענין דין 'אינו מתכוין' בעשיית מלאכה בשבת, העדר הכוונה מבטל את מעשה האדם, וממילא נחשבת המלאכה כנעשית מאליה, ואינה מתייחסת כלל לאדם שעשה אותה.

9) ואף כשמתכוין גם למלאכת איסור אלא שעיקר כונתו למלאכת היתר, דעת הגרח"פ שיינברג (חידושי בתרא סי' רנג ס"ק צט) שנחשב הדבר כ'אינו מתכוין' ומותר, והביא ראיה מדברי המשנ"ב (שם) שמותר לומר לשפחה להניח תבשיל שהתקרר על גבי התנור המחמם את הבית, ולאחר מכן לומר לה להסיק את התנור כדי לחמם הבית ועל ידי כן התחמם התבשיל שעליו. ואף על גב שכונת השפחה בהסקת התנור גם לחמם את התבשיל, אכן כיון שעיקר כונתה אינה אלא לחמם הבית מפני הצינה נחה מותר כי 'הכל חולים אצל צינה' כמבואר בסי' רעו, ואף מטעם 'אמירה לעכו"ם' אין לאסור כמבואר שם], הרי הדבר מותר. ומבואר שאף באופן זה נחשב הדבר 'אינו מתכוין' [וראה ארחות שבת ח"ג פ"ל ס"ח והע' טו].

[משנ"ב ס"ק ב]

פְּרוּשׁ, שֶׁבְּוַדַּאי תֵּעָשֶׂה מְלָאכָה הָאַחֶרֶת[10].

10) ואפילו באופן שאינו אלא קרוב לודאי שתיעשה המלאכה, כתב בביה"ל לעיל (סי' רעז ס"א ד"ה שמא) שנחשב הדבר כפסיק רישא ואסור [וכן כתב לעיל (סי' שיד ס"ק נב וסי' שכח ס"ק קנא)].

[משנ"ב ס"ק ג]

דְּאֶפְשָׁר שֶׁפִּיר שֶׁלֹּא תֵּחָרֵץ בְּקַרְקָע[11].

11) ולאו דוקא באופן שיש ספק אם יעשה מעשה איסור, אלא אף כשספק אם יש איסור במעשה שעושה, כגון שסוגר תיבה ויש ספק אם יש בה זבוב [ואם כן יש בסגירת התיבה משום איסור צידה], כתב בביה"ל לעיל (סי' שטז ס"ג ד"ה ולכן) בשם הט"ז, שנחשב הדבר כ'אינו מתכוין' ומותר, ואפילו כשהספק הוא באיסור תורה, ואין אומרים שיש לחשוש ולהחמיר בו כבשאר ספק דאורייתא.

[משנ"ב ס"ק ד]

דִּפְסִיק רֵישָׁא הוּא, דְּבְוַדַּאי יַעֲשֶׂה חָרִיץ[12].

12) וללכת עם עגלת ילדים על גבי עפר, כתב הקצות השלחן (סי' קמו בדה"ש ס"ק נב) על פי הגמ' (ב"צה כג, ב) שמותר, ואפילו אם עגלה גדולה היא, כיון שאינה עושה חריץ, אלא רק כובשת את הקרקע שתחתיה. והוא הדין ללכת עם עגלת ילדים על גבי עפר שבבית, דעת הגר"נ קרליץ (חוט שני ח"א פי"א עמ' צד) שאין בזה משום מלאכת בונה, משום שגדר מלאכת בונה הוא יצירת בנין, כגון חפירת בור וכדו', אבל כבישת קרקע הבית על ידי עגלה, אין לה שייכות למלאכת בונה. והוסיף (שם), שכל זה כשהקרקע יבשה, אבל כשהקרקע לחה יש לאסור, ואין להתיר אלא באופן שאין בו פסיק רישא.

ומה שהתירו ללכת עם עגלה על גבי עפר, דעת הגרש"ז אויערבך (ששי"כ פכ"ח הע' צט) שאין זה רק כשמוליך אותה בדרך ישרה, אלא אפילו כשמפנה אותה לצדדים, שאף באופן זה אין העגלה עושה חריץ, אלא רק מרחיבה את המקום הכבוש על ידי דחיית החול לצדדים. והוסיף, שאפילו אם העגלה עושה חריץ באופן זה, מ"מ אפשר שאין איסור לעשות חריץ בעפר תיחוח, כמבואר להלן (ס"ק ח), שהרי החול נופל מיד ומכסה את הגומא, ועוד שאין זה אלא חורש כלאחר יד, וגם אינו אלא מקלקל, ואין זה פסיק רישא שיעשה חריץ, ולפיכך מותר לעשות כן לכתחילה.

ודעת הגר"נ קרליץ (שם) שאין היתר להפנות את העגלה לצדדים אלא תוך כדי הילוכה, אבל להפנותה לצדדים כשהיא עומדת במקומה אסור, משום שבאופן זה הרי היא עושה חריץ בקרקע, ואין להתיר זאת אלא באופן שאינו פסיק רישא שיעשה חריץ.

[שעה"צ ס"ק ב]

מֻתָּר בִּפְסִיק רֵישָׁא דְּלֹא נִיחָא לֵהּ[13] וכו', בִּגְדוֹלִים בְּיוֹתֵר דִּפְסִיק רֵישָׁא הוּא[14].

13) והחזו"א כתב (או"ח סי' סא ס"ק א), שהיתר זה של תרי דרבנן בפסיק רישא דלא ניחא ליה, אינו מוכרע, ואין לו מקור בגמרא.

ולדעה זו, מה שמותר לילך ברחוב על גבי עפר, אף שהוא פסיק רישא שישווה גומות בהליכתו, ביאר הגר"נ קרליץ (חוט שני ח"א פי"א עמ' צה) שאין זה משום שנחשב הדבר כמלאכה לאחר יד וכמלאכה

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones
Tél (France) : 01.80.91.62.91
Tél (Israël) : +972.77.466.03.32
contact@torah-box.com